ΑΠΟΦΑΣΗ ΤΟΥ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΥ (δεύτερο τμήμα)
της 21ης Οκτωβρίου 2004*

Στην υπόθεση C-64/02 P,

που έχει ως αντικείμενο αίτηση αναιρέσεως υποβληθείσα βάσει του άρθρου 49 του Οργανισμού του Δικαστηρίου στις 27 Φεβρουαρίου 2002,

Γραφείο Εναρμονίσεως στο πλαίσιο της Εσωτερικής Αγοράς (εμπορικά σήματα, σχέδια και υποδείγματα), εκπροσωπούμενο από τους A. von Mühlendahl και G. Schneider, με τόπο επιδόσεων στο Λουξεμβούργο,

αναιρεσείον,

υποστηριζόμενο από το

Ηνωμένο Βασίλειο της Μεγάλης Βρετανίας και της Βόρειας Ιρλανδίας, εκπροσωπούμενο από τους P. Ormond, C. Jackson, M. Bethell και M. Tappin, επικουρούμενους από τον D. Alexander, barrister, με τόπο επιδόσεων στο Λουξεμβούργο,

παρεμβαίνον στην αναιρετική διαδικασία,

* Γλώσσα διαδικασίας: η γερμανική.

όπου ο έτερος διάδικος είναι η:

Erpo Möbelwerk GmbH, εκπροσωπούμενη από τους S. von Petersdorff-Campen, Rechtsanwalt, και H. von Rohr, Patentanwalt, με τόπο επιδόσεων στο Λουξεμβούργο,

προσφεύγουσα πρωτοδίκως,

ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ (δεύτερο τμήμα),

συγκείμενο από τους C. W. A. Timmermans (εισηγητή), πρόεδρο τμήματος, C. Gulmann, J.-P. Puissochet, R. Schintgen και J. N. Cunha Rodrigues, δικαστές,

γενικός εισαγγελέας: M. Poiares Maduro
γραμματέας: M. Múgica Arzamendi, κύρια υπάλληλος διοικήσεως,

λαμβάνοντας υπόψη τη γραπτή διαδικασία και κατόπιν της δημοσίας συνεδριάσεως της 5ης Μαΐου 2004,

αφού έλαβε υπόψη τις παρατηρήσεις που υπέβαλαν οι διάδικοι,

αφού άκουσε τον γενικό εισαγγελέα που ανέπτυξε τις προτάσεις του κατά τη συνεδρίαση της 17ης Ιουνίου 2004,

εκδίδει την ακόλουθη

Απόφαση

1 Με την αίτησή του αναιρέσεως, το Γραφείο Εναρμονίσεως στο πλαίσιο της Εσωτερικής Αγοράς (εμπορικά σήματα, σχέδια και υπομνήματα) (στο εξής: ΓΕΕΑ) ζητεί την αναίρεση της αποφάσεως του Πρωτοδικείου των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων της 11ης Δεκεμβρίου 2001, Τ-138/00, Erpo Möbelwerk κατά ΓΕΕΑ (DAS PRINZIP DER BEQUEMLICHKEIT) (Συλλογή 2001, σ. II-3739, στο εξής: αναιρεσιβαλλόμενη απόφαση) με την οποία ακυρώθηκε η απόφαση του τρίτου τμήματος προσφυγών του ΓΕΕΑ της 23ης Μαρτίου 2000 (υπόθεση R 392/1999-3) (στο εξής: επίμαχη απόφαση) περί απορρίψεως της προσφυγής της Erpo Möbelwerk GmbH (στο εξής: Erpo) κατά της αποφάσεως του εξεταστή του ΓΕΕΑ να μη καταχωριστεί το λεκτικό σύμπλεγμα DAS PRINZIP DER BEQUEMLICHKEIT ως κοινοτικό σήμα για διάφορες κλάσεις προϊόντων, στις οποίες περιλαμβάνονταν τα έπιπλα.

Το νομικό πλαίσιο

2 Κατά το άρθρο 7 του κανονισμού (ΕΚ) 40/94 του Συμβουλίου, της 20ής Δεκεμβρίου 1993, για το κοινοτικό σήμα (ΕΕ 1994, L 11, σ. 1):

«1. Δεν γίνονται δεκτά για καταχώριση:

[...]

β) τα σήματα που στερούνται διακριτικού χαρακτήρα·

γ) τα σήματα που αποτελούνται αποκλειστικά από σημεία ή ενδείξεις που μπορούν να χρησιμεύσουν, στις συναλλαγές, για τη δήλωση του είδους, της ποιότητας, της ποσότητας, του προορισμού, της αξίας, της γεωγραφικής προέλευσης ή του χρόνου παραγωγής του προϊόντος ή της παροχής της υπηρεσίας ή άλλων χαρακτηριστικών αυτών·

δ) τα σήματα που συνίστανται αποκλειστικά από σημεία ή ενδείξεις τα οποία έχουν καταστεί συνήθη στην καθημερινή γλώσσα ή στη θεμιτή και πάγια πρακτική του εμπορίου·

[...]

3. Η παράγραφος 1, στοιχεία β΄, γ΄ και δ΄, δεν εφαρμόζεται αν το σήμα έχει αποκτήσει για τα προϊόντα ή τις υπηρεσίες για τις οποίες ζητείται η καταχώριση διακριτικό χαρακτήρα λόγω της χρήσης που του έχει γίνει.»

3 Υπό τον τίτλο «Περιορισμός των αποτελεσμάτων του κοινοτικού σήματος», το άρθρο 12 του κανονισμού 40/94 ορίζει:

«Το δικαίωμα που παρέχει το κοινοτικό σήμα δεν επιτρέπει στο δικαιούχο του να απαγορεύει στους τρίτους τη χρήση στις συναλλαγές:

[...]

β) ενδείξεων περί το είδος, την ποιότητα, την ποσότητα, τον προορισμό, την αξία, τη γεωγραφική προέλευση, το χρόνο παραγωγής του προϊόντος ή της παροχής της υπηρεσίας ή άλλων χαρακτηριστικών τους·

[...]

εφόσον η χρήση αυτή γίνεται σύμφωνα με τα χρηστά συναλλακτικά ήθη που ισχύουν στη βιομηχανία ή το εμπόριο.»

Το ιστορικό της διαφοράς

4 Με έγγραφο της 23ης Απριλίου 1998, η Erpo ζήτησε από το ΓΕΕΑ να καταχωριστεί ως κοινοτικό σήμα το λεκτικό σύμπλεγμα DAS PRINZIP DER BEQUEMLICHKEIT για προϊόντα που υπάγονται στις κλάσεις 8 (χειροκίνητα εργαλεία, όργανα κοπής, πιρούνια και κουτάλια), 12 (οχήματα κίνησης στην ξηρά και μέρη αυτών) και 20 (έπιπλα σαλονιού, ειδικότερα έπιπλα με επένδυση, καθιστικά έπιπλα, καρέκλες, τραπέζια, έπιπλα με ερμάρια, καθώς και έπιπλα γραφείου) υπό την έννοια του Διακανονισμού της Νίκαιας, της 15ης Ιουνίου 1957, για τη διεθνή ταξινόμηση των προϊόντων και υπηρεσιών προς τον σκοπό της καταχωρίσεως των σημάτων, όπως έχει αναθεωρηθεί και τροποποιηθεί.

5 Δεδομένου ότι ο εξεταστής του ΓΕΕΑ απέρριψε την αίτηση αυτή με απόφαση της 4ης Ιουνίου 1999 με την αιτιολογία ότι το πιο πάνω λεκτικό σύμπλεγμα δηλώνει ένα χαρακτηριστικό των σχετικών προϊόντων και στερείται παντελώς διακριτικού χαρακτήρα, η Erpo άσκησε προσφυγή κατά της αποφάσεως αυτής.

6 Με την επίμαχη απόφαση, το τρίτο τμήμα προσφυγών του ΓΕΕΑ ακύρωσε την απόφαση του εξεταστή κατά το μέρος που με την τελευταία απόφαση απορρίφθηκε

η αίτηση για τα προϊόντα που υπάγονται στην κλάση 8. Κατά τα λοιπά, το τμήμα προσφυγών απέρριψε την προσφυγή με την αιτιολογία, στην ουσία, ότι το σχετικό λεκτικό σύμπλεγμα δεν ικανοποιεί τις απαιτήσεις του άρθρου 7, παράγραφοι 1, στοιχεία β΄ και γ΄, και 2, του κανονισμού 40/94.

Η διαδικασία ενώπιον του Πρωτοδικείου και η αναιρεσιβαλλόμενη απόφαση

7 Με δικόγραφο που κατέθεσε στη Γραμματεία του Πρωτοδικείου στις 23 Μαΐου 2000, η Ergo άσκησε προσφυγή ακυρώσεως της επίμαχης αποφάσεως. Με την αναιρεσιβαλλόμενη απόφαση, το Πρωτοδικείο δέχθηκε την προσφυγή αυτή.

8 Το Πρωτοδικείο έκρινε, στις σκέψεις 22 έως 29 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως, ότι ο πρώτος λόγος ακυρώσεως, με τον οποίο προβαλλόταν παράβαση του άρθρου 7, παράγραφος 1, στοιχείο γ΄, του κανονισμού 40/94, είναι βάσιμος καθόσον, ακόμη και αν υποτεθεί ότι το στοιχείο «Bequemlichkeit» (που σημαίνει «άνεση») δηλώνει από μόνο του μια ιδιότητα των σχετικών προϊόντων ικανή να ληφθεί υπόψη κατά την απόφαση αγοράς την οποία λαμβάνει το κοινό στο οποίο απευθύνονται τα σχετικά προϊόντα, το λεκτικό σύμπλεγμα DAS PRINZIP DER BEQUEMLICHKEIT, εξεταζόμενο βάσει όλων των στοιχείων του και αναγιγνωσκόμενο ολόκληρο, δεν μπορεί να θεωρηθεί ότι αποτελείται αποκλειστικώς από σημεία ή ενδείξεις που μπορούν να χρησιμεύσουν για δήλωση της ποιότητας των σχετικών προϊόντων.

9 Στη συνέχεια, το Πρωτοδικείο εξέτασε τον δεύτερο λόγο ακυρώσεως με τον οποίο προβαλλόταν παράβαση του άρθρου 7, παράγραφος 1, στοιχείο β΄, του κανονισμού 40/94.

10 Το Πρωτοδικείο έκρινε, στις σκέψεις 41 και 42 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως, ότι και αυτός ο λόγος ακυρώσεως πρέπει να γίνει δεκτός καθόσον το τμήμα προσφυγών συνήγαγε στην ουσία την έλλειψη διακριτικού χαρακτήρα του σχετικού όρου από τον περιγραφικό χαρακτήρα του όρου αυτού, ενώ από τις αφορώσες τον πρώτο λόγο ακυρώσεως σκέψεις 22 έως 29 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως προκύπτει ότι στο σημείο αυτό η επίμαχη απόφαση φέρει το στίγμα νομικής πλάνης.

11 Στις σκέψεις 43 έως 46 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως, το Πρωτοδικείο έκρινε ότι ο δεύτερος λόγος ακυρώσεως είναι βάσιμος και λόγω των εξής:

«43 Περαιτέρω, το τμήμα προσφυγών αναφέρει επίσης, στο σημείο 30 της προσβαλλομένης αποφάσεως, ότι το λεκτικό σύμπλεγμα DAS PRINZIP DER BEQUEMLICHKEIT χαρακτηρίζεται από έλλειψη "περίσσειας φαντασίας". Εξάλλου, το ΓΕΕΑ, με το υπόμνημα απαντήσεως, υποστήριξε ότι, "για να μπορούν να χρησιμεύσουν ως σήματα, τα σλόγκαν πρέπει να διαθέτουν ένα επιπρόσθετο στοιχείο [...] πρωτοτυπίας" και ότι, όσον αφορά τον επίδικο όρο, δεν υφίσταται πρωτοτυπία.

44 Συναφώς, πρέπει να υπομνησθεί ότι από τη νομολογία του Πρωτοδικείου προκύπτει ότι η έλλειψη διακριτικού χαρακτήρα δεν μπορεί να απορρέει ούτε από την έλλειψη φαντασίας, ούτε από την έλλειψη περίσσειας ευρηματικότητας [αποφάσεις του Πρωτοδικείου της 31ης Ιανουαρίου 2001, Τ-135/99, Taurus-Film κατά ΓΕΕΑ (Cine Action), Συλλογή 2001, σ. II-379, σκέψη 31, και Τ-136/99, Taurus-Film κατά ΓΕΕΑ (Cine Comedy), Συλλογή 2001, σ. II-397, σκέψη 31, και της 5ης Απριλίου 2001, Τ-87/00, Bank für Arbeit und Wirtschaft κατά ΓΕΕΑ (EASYBANK), Συλλογή 2001, σ. II-1259, σκέψεις 39 και 40]. Επιπλέον, πρέπει να παρατηρηθεί ότι δεν μπορούν να εφαρμοστούν στα σλόγκαν αυστηρότερα κριτήρια από αυτά που εφαρμόζονται στα άλλα είδη σημείων.

45 Στον βαθμό που το τμήμα προσφυγών, στο σημείο 31 της προσβαλλομένης αποφάσεως, αναφέρεται επίσης στην έλλειψη "εννοιολογικής εντάσεως που θα είχε ως συνέπεια την πρόκληση εκπλήξεως, με αποτέλεσμα να είναι δυνατή η ανάμνηση του προϊόντος", πρέπει να παρατηρηθεί ότι το στοιχείο αυτό αποτελεί στην πραγματικότητα απλώς παράφραση της διαπιστώσεως στην οποία προέβη το τμήμα προσφυγών όσον αφορά την έλλειψη "περίσσειας φαντασίας".

46 Όμως, η απόρριψη, βάσει του άρθρου 7, παράγραφος 1, στοιχείο β', του κανονισμού 40/94, προσφυγής ασκηθείσας ενώπιον του τμήματος προσφυγών θα ήταν δικαιολογημένη μόνον στην περίπτωση που θα αποδεικνυόταν ότι η χρήση του συνδυασμού μόνου του λεκτικού συμπλέγματος das Prinzip der [...] ("η αρχή της [...]") μαζί με ένα λέξημα αναφερόμενο σε ένα χαρακτηριστικό των οικείων προϊόντων ή υπηρεσιών είναι κοινή στις εμπορικές, και δη στις διαφημιστικές, ανακοινώσεις. Επιβάλλεται, όμως, η διαπίστωση ότι η προσβαλλόμενη απόφαση δεν περιέχει καμία συναφή διαπίστωση και ότι το ΓΕΕΑ ούτε στα υπομνήματά του ούτε κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση υποστήριξε την ύπαρξη μιας τέτοιας χρήσεως.»

12 Με το σκεπτικό αυτό, το Πρωτοδικείο ακύρωσε την επίμαχη απόφαση.

Η αίτηση αναιρέσεως

13 Με την αίτησή του αναιρέσεως, το ΓΕΕΑ ζητεί από το Δικαστήριο:

— να αναιρέσει την αναιρεσιβαλλόμενη απόφαση·

— να απορρίψει την προσφυγή κατά της αποφάσεως του τρίτου τμήματος προσφυγών του ΓΕΕΑ της 23ης Μαρτίου 2000 στην υπόθεση R 392/1999-3 και, επικουρικώς, να αναπέμψει την υπόθεση στο Πρωτοδικείο·

— να καταδικάσει τον έτερο διάδικο στα δικαστικά έξοδα τόσο της δίκης ενώπιον του Πρωτοδικείου όσο και της δίκης ενώπιον του Δικαστηρίου.

14 Η Erpo ζητεί από το Δικαστήριο:

— να απορρίψει την αίτηση αναιρέσεως·

— να επικυρώσει την αναιρεσιβαλλόμενη απόφαση·

— να καταδικάσει το ΓΕΕΑ στα δικαστικά έξοδα, περιλαμβανομένων και των δυναμένων να αποδοθούν εξόδων της αναιρετικής διαδικασίας.

15 Με διάταξη του Προέδρου του Δικαστηρίου της 9ης Σεπτεμβρίου 2002, επετράπη στο Ηνωμένο Βασίλειο της Μεγάλης Βρετανίας και Βορείου Ιρλανδίας να παρέμβει υπέρ του ΓΕΕΑ.

Επιχειρήματα των διαδίκων

16 Με τον μοναδικό του λόγο αναιρέσεως, το ΓΕΕΑ υποστηρίζει ότι το Πρωτοδικείο, κρίνοντας στη σκέψη 46 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως ότι η δυνατότητα να μη γίνει δεκτή η καταχώριση ενός σήματος λόγω ελλείψεως διακριτικού χαρακτήρα περιορίζεται στις περιπτώσεις που αποδεικνύεται ότι πρόκειται για σημείο το οποίο χρησιμοποιείται κοινώς στους σχετικούς εμπορικούς κύκλους, παρέβη το άρθρο 7, παράγραφος 1, στοιχείο β', του κανονισμού 40/94.

17 Εν προκειμένω, το ΓΕΕΑ ισχυρίζεται ότι η εκτίμηση του διακριτικού χαρακτήρα ενός σήματος πρέπει να έπεται εξετάσεως της πιθανότητας να δώσει το σήμα με συγκεκριμένο τρόπο στο ενδιαφερόμενο κοινό τη δυνατότητα να αναγνωρίσει τα προϊόντα ή τις υπηρεσίες, για τα οποία ζητείται η καταχώριση του σήματος, ως προερχόμενα από τη μια και όχι από την άλλη επιχείρηση ή, εν πάση περιπτώσει, ως κατασκευασμένα ή τεθέντα στο εμπόριο υπό την πλήρη ευθύνη του δικαιούχου του σήματος.

18 Όπως τα σήματα που αποτελούνται από χρώματα ή τα τρισδιάστατα σήματα αλλά αντιθέτως προς τα αμιγώς λεκτικά ή εικονιστικά σήματα, για τα σήματα που αποτελούνται από σλόγκαν, όπως το επίμαχο σήμα, απαιτείται να έχει η παρουσίασή τους ένα πρόσθετο στοιχείο το οποίο να τους δίνει διακριτικό χαρακτήρα. Η απαίτηση αυτή εξηγείται από το γεγονός ότι πρόκειται για σημεία που το συνηθέστερο επιτελούν αμιγώς διαφημιστική λειτουργία και όχι λειτουργία που καθιστά δυνατό να προσδιοριστεί η καταγωγή των εμπορευμάτων.

19 Επιπλέον, το ΓΕΕΑ υποστηρίζει ότι κατά την εκτίμηση του διακριτικού χαρακτήρα του σήματος δεν πρέπει να λαμβάνεται υπόψη η ενδεχόμενη χρήση του σήματος αυτού στην αγορά. Βέβαια, αν αποδεικνύεται ότι το σχετικό σημείο είναι εκ των προτέρων ικανό να διακρίνει τα περί ων πρόκειται προϊόντα ή τις περί ων πρόκειται υπηρεσίες αλλά ότι είναι ήδη συνηθισμένη η χρήση του σημείου αυτού ή αναλόγων λέξεων από το ενδιαφερόμενο κοινό, η αίτηση πρέπει να απορρίπτεται τόσο βάσει του στοιχείου β' όσο και βάσει του στοιχείου δ' του άρθρου 7, παράγραφος 1, του κανονισμού 40/94. Ωστόσο, αν, όπως εν προκειμένω, το σχετικό σημείο δεν είναι εκ

των προτέρων ικανό να διακρίνει τα περί ων πρόκειται προϊόντα ή τις περί ων πρόκειται υπηρεσίες, η καταχώρισή του ως σήματος πρέπει να μη γίνεται δεκτή βάσει του άρθρου 7, παράγραφος 1, στοιχείο β', του ίδιου κανονισμού, χωρίς να χρειάζεται να αποδειχθεί ότι είναι ήδη συνηθισμένη η χρήση του σημείου αυτού από το ενδιαφερόμενο κοινό.

20 Η Erpo υποστηρίζει απεναντίας ότι ο ισχυρισμός τον οποίο το ΓΕΕΑ προβάλλει κατά της σκέψεως 46 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως είναι αβάσιμος. Από τις σκέψεις 28 και 42 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως προκύπτει ότι το Πρωτοδικείο εκτίμησε ότι ο διακριτικός χαρακτήρας του σχετικού σήματος απορρέει από συνδυασμό του λεκτικού συμπλέγματος «Das Prinzip der ...» με το περιγραφικό στοιχείο «Bequemlichkeit». Αντιθέτως, το Πρωτοδικείο δεν απαίτησε να αποδειχθεί γενικευμένη χρήση ολόκληρου του σχετικού λεκτικού συμπλέγματος. Το Πρωτοδικείο δεν διαπίστωσε ότι η χρήση του λεκτικού συμπλέγματος «Das Prinzip der ...» ενισχύει το περιγραφικό στοιχείο. Εξ αυτών συνήγαγε ότι η επίμαχη απόφαση δεν περιέχει αντικειμενική αιτιολογία σχετικά με την άρνηση καταχωρίσεως λόγω ελλείψεως διακριτικού χαρακτήρα.

21 Η Erpo ισχυρίζεται επιπλέον ότι η καταχώριση του σχετικού σλόγκαν ως σήματος δεν έχει ως συνέπεια να εμποδιστούν ανταγωνιστές να χρησιμοποιήσουν συνδυασμό των λέξεων «Prinzip» (αρχή) και «Bequemlichkeit» (άνεση). Αυτό δεν θα το επέτρεπε ειδικά το άρθρο 12, στοιχείο β', του κανονισμού 40/94. Η διάταξη αυτή καθιερώνει επαρκή προστασία του ανταγωνισμού έτσι ώστε μια ελαστική πρακτική καταχωρίσεως, η οποία εν αμφιβολία επιτρέπει την προστασία του ζητουμένου σήματος, να εμφανίζεται δικαιολογημένη.

22 Εξάλλου, η Erpo αμφισβητεί ότι ο διακριτικός χαρακτήρας ενός σήματος το οποίο αποτελείται από ένα σλόγκαν απαιτεί την ύπαρξη ενός πρόσθετου στοιχείου στην παρουσίαση του σήματος λόγω της αμιγώς διαφημιστικής λειτουργίας ενός τέτοιου σημείου. Συγκεκριμένα, τόσο από τη νομολογία του Πρωτοδικείου όσο και από την πρακτική του ΓΕΕΑ προκύπτει ότι η διαφημιστική λειτουργία ενός σλόγκαν δεν αποκλείει τον διακριτικό του χαρακτήρα.

23 Η Κυβέρνηση του Ηνωμένου Βασιλείου υποστηρίζει ότι η γενομένη στην αναιρεσιβαλλομένη απόφαση ανάλυση του διακριτικού χαρακτήρα αντίκειται στη νομολογία τόσο του Δικαστηρίου όσο και του ίδιου του Πρωτοδικείου. Εν προκειμένω, το Πρωτοδικείο δεν εφάρμοσε ορθώς το κοινοτικό δίκαιο, το οποίο απαιτεί να λαμβάνεται υπόψη η φύση ενός σήματος όταν εκτιμάται ο διακριτικός του χαρακτήρας. Επιπλέον, το Πρωτοδικείο ακολούθησε εσφαλμένη προσέγγιση για να καθορίσει τον εν λόγω διακριτικό χαρακτήρα.

24 Η πιο πάνω κυβέρνηση ισχυρίζεται ότι από τη νομολογία προκύπτει ότι, για να πληροί την προϋπόθεση περί διακριτικού χαρακτήρα, ένα σήμα πρέπει να προσδιορίζει χωρίς διφορούμενο τρόπο την εμπορική καταγωγή των σχετικών προϊόντων ή υπηρεσιών. Ένα σημείο δεν μπορεί να εγγυηθεί την καταγωγή αυτή αν, με γνώμονα τις κατά τεκμήριο προσδοκίες του μέσου καταναλωτή των προϊόντων και υπηρεσιών της σχετικής κατηγορίας, το πρόσωπο αυτό έχει πραγματική αμφιβολία ως προς την πιο πάνω καταγωγή.

25 Κατά την κυβέρνηση αυτή, είναι αλήθεια ότι οι νομικές αρχές που έχουν εφαρμογή κατά την εκτίμηση του διακριτικού χαρακτήρα του σήματος είναι οι ίδιες για όλες τις κατηγορίες σημάτων. Ωστόσο, ο τρόπος που εφαρμόζονται οι αρχές αυτές πρέπει να λαμβάνει υπόψη το πλαίσιο και ιδίως τη φύση του σχετικού σήματος, όπως δείχνει η νομολογία σχετικά με τα τρισδιάστατα σήματα που αποτελούνται από το σχήμα του προϊόντος [αποφάσεις του Πρωτοδικείου της 19ης Σεπτεμβρίου 2001, T-119/00, Procter & Gamble κατά ΓΕΕΑ (Λευκή τετράγωνη ταμπλέτα με κίτρινα και κυανά στίγματα), Συλλογή 2001, σ. II-2761, σκέψεις 53 έως 55, και της 7ης Φεβρουαρίου 2002, T-88/00, Mag Instrument κατά ΓΕΕΑ, Συλλογή 2002, σ. II-467, σκέψεις 33 έως 35, καθώς και σημείο 12 των προτάσεων του γενικού εισαγγελέα Ruiz-Jarabo Colomer στην υπόθεση Linde κ.λπ. (απόφαση της 8ης Απριλίου 2003, C-53/01 έως C-55/01, Συλλογή 2003, σ. I-3161)].

26 Η Κυβέρνηση του Ηνωμένου Βασιλείου υποστηρίζει ότι το επίμαχο στην παρούσα υπόθεση σήμα είναι στην ουσία ένα διαφημιστικό σλόγκαν το οποίο επιδιώκει να γνωστοποιήσει τις αρχές βάσει των οποίων κατασκευάζονται τα σχετικά προϊόντα. Πάντως, ο μέσος καταναλωτής είναι λιγότερο πιθανό να θεωρήσει ότι ένα

διαφημιστικό σλόγκαν, και ειδικότερα όταν παραπέμπει σε συγκεκριμένα χαρακτηριστικά των προϊόντων ή υπηρεσιών, είναι ένα σημείο το οποίο δείχνει την προέλευση των προϊόντων και το οποίο προσδιορίζει μόνο την επιχείρηση που είναι υπεύθυνη για την παραγωγή τους. Ωστόσο, αν ένα τέτοιο σλόγκαν αφήνει έντονη εντύπωση καθόσον είναι ασυνήθιστη η χρήση του σε συνδυασμό με τα σχετικά προϊόντα και τις σχετικές υπηρεσίες, ο μέσος καταναλωτής μπορεί στο τέλος να θεωρήσει ότι το σλόγκαν αυτό, πέραν της διαφημιστικής του λειτουργίας, δείχνει την εμπορική καταγωγή των εν λόγω προϊόντων και υπηρεσιών.

27 Το τμήμα προσφυγών του ΓΕΕΑ ορθώς έλαβε υπόψη όσα εκτέθηκαν αμέσως πιο πάνω. Ωστόσο, στην αναιρεσιβαλλόμενη απόφαση, το Πρωτοδικείο, κατά την αξιολόγηση του διακριτικού χαρακτήρα του σήματος, δεν έλαβε υπόψη ή έλαβε ανεπαρκώς υπόψη τη φύση του σήματος.

28 Η Κυβέρνηση του Ηνωμένου Βασιλείου ισχυρίζεται επιπλέον ότι το Πρωτοδικείο, εφόσον η σκέψη 46 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως συνεπάγεται ότι το σχετικό σήμα μπορούσε να μη καταχωριστεί λόγω ελλείψεως διακριτικού χαρακτήρα μόνον αν το λεκτικό σύμπλεγμα «Das Prinzip der ...» χρησιμοποιούνταν κοινώς στις εμπορικές ανακοινώσεις και στη διαφήμιση, παρέβη το άρθρο 7, παράγραφος 1, στοιχεία β΄ και γ΄, του κανονισμού 40/94.

29 Η αναιρεσιβαλλόμενη απόφαση συγχέει τις απαιτήσεις του άρθρου 7, παράγραφος 1, στοιχεία β΄ και γ΄, του κανονισμού 40/94, με εκείνες του στοιχείου δ΄ του ίδιου άρθρου. Συγκεκριμένα, η απαίτηση να αποδειχθεί, για να μη γίνει δεκτή η καταχώριση, ότι το σήμα έγινε συνηθισμένο στο εμπόριο για τα σχετικά προϊόντα και τις σχετικές υπηρεσίες ισχύει μόνο για την τελευταία διάταξη και όχι για τις πρώτες (απόφαση της 4ης Οκτωβρίου 2001, C-517/99, Merz & Krell, Συλλογή 2001, σ. I-6959, σκέψη 35). Οι διατάξεις των στοιχείων β΄ και γ΄ του άρθρου 7, παράγραφος 1, του εν λόγω κανονισμού παραθέτουν έναν αυτοτελή λόγο απαραδέκτου της καταχωρίσεως ενός σημείου παρά την προφανή επικάλυψη των αντίστοιχων πεδίων εφαρμογής.

Εκτίμηση του Δικαστηρίου

30 Κατ' αρχάς, πρέπει να επισημανθεί ότι ο σχετικός με τον διακριτικό χαρακτήρα του σήματος μοναδικός λόγος αναιρέσεως, με τον οποίο το ΓΕΕΑ προβάλλει παράβαση του άρθρου 7, παράγραφος 1, στοιχείο β', του κανονισμού 40/94, αφορά ρητώς μόνο τη σκέψη 46 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως. Ωστόσο, η σκέψη αυτή είναι αναπόσπαστα συνδεδεμένη με τις αμέσως προηγούμενες σκέψεις 43 έως 45, οπότε ο λόγος αναιρέσεως πρέπει να εξεταστεί στο πλαίσιο ολόκληρης της αιτιολογίας που παρατίθεται στις σκέψεις αυτές. Άλλωστε, αυτός είναι ο τρόπος που οι διάδικοι, όπως και η παρεμβαίνουσα, κατενόησαν το αντικείμενο της αιτήσεως αναιρέσεως, καθόσον στα υπομνήματά τους εξετάζουν το πλέγμα των σκέψεων 43 έως 46 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως.

31 Οι σκέψεις 43 έως 46 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως αφορούν τα σημεία 30 και 31 της επίμαχης αποφάσεως, τα οποία απαιτούν να έχει ένα σλόγκαν «ευρηματικό χαρακτήρα», ή ακόμη «εννοιολογική ένταση που θα είχε ως συνέπεια την πρόκληση εκπλήξεως, με αποτέλεσμα να είναι δυνατή η ανάμνηση», για να μη στερείται του ελάχιστου διακριτικού χαρακτήρα που απαιτείται από το άρθρο 7, παράγραφος 1, στοιχείο β', του κανονισμού 40/94.

32 Το Πρωτοδικείο, στις σκέψεις 43 έως 45 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως, ορθώς απέρριψε την απαίτηση αυτή, στην ουσία με το σκεπτικό ότι στα σλόγκαν δεν πρέπει να εφαρμόζονται κριτήρια αυστηρότερα εκείνων που εφαρμόζονται σε άλλα είδη σημείων.

33 Συγκεκριμένα, από τη νομολογία του Δικαστηρίου προκύπτει ότι, για να εκτιμηθεί ο διακριτικός χαρακτήρας κάθε σήματος, όποια και αν είναι η κατηγορία του, απαιτείται το σήμα αυτό να είναι ικανό να προσδιορίσει το προϊόν ως προερχόμενο από συγκεκριμένη επιχείρηση και επομένως να το διακρίνει από τα προϊόντα άλλων επιχειρήσεων [βλ., στο ίδιο πνεύμα, σχετικά με το άρθρο 3, παράγραφος 1, στοιχείο β', της πρώτης οδηγίας 89/104/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 21ης Δεκεμβρίου 1988,

για την προσέγγιση των νομοθεσιών των κρατών μελών περί σημάτων (ΕΕ 1989, L 40, σ. 1), ταυτόσημη διάταξη με το άρθρο 7, παράγραφος 1, στοιχείο β', του κανονισμού 40/94, την προαναφερθείσα απόφαση Linde κ.λπ., σκέψεις 42 και 47].

34 Επιπλέον, το Δικαστήριο έχει κρίνει ότι, ναι μεν τα κριτήρια εκτιμήσεως του διακριτικού χαρακτήρα είναι τα ίδια για τις διάφορες κατηγορίες σημάτων, πλην όμως δύναται να προκύψει, στο πλαίσιο της εφαρμογής των κριτηρίων αυτών, ότι το ενδιαφερόμενο κοινό δεν αντιλαμβάνεται αναγκαστικά με τον ίδιο τρόπο κάθε μία από τις κατηγορίες αυτές, οπότε είναι δυνατόν να αποδειχθεί δυσκολότερο να καθοριστεί ο διακριτικός χαρακτήρας των σημάτων ορισμένων κατηγοριών από ό,τι για σήματα άλλων κατηγοριών (βλ. τις αποφάσεις της 29ης Απριλίου 2004, C-456/01 P και C-457/01 P, Henkel κατά ΓΕΕΑ, Συλλογή 2004, σ. I-1725, σκέψη 38· C-468/01 P έως C-472/01 P, Procter & Gamble κατά ΓΕΕΑ, Συλλογή 2004, σ. I-5141, σκέψη 36, και C-473/01 P και C-474/01 P, Procter & Gamble κατά ΓΕΕΑ, Συλλογή 2004, σ. I-5173, σκέψη 36).

35 Δεν μπορεί να αποκλειστεί ότι η νομολογία που υπομνήσθηκε στην προηγούμενη σκέψη της παρούσας αποφάσεως ασκεί επιρροή και όταν πρόκειται για λεκτικά σήματα που αποτελούνται από διαφημιστικά σλόγκαν όπως το επίμαχο σήμα στην παρούσα υπόθεση. Τούτο θα μπορεί να συμβεί ιδίως αν, κατά την αξιολόγηση του διακριτικού χαρακτήρα του σχετικού σήματος, αποδειχθεί ότι το σήμα αυτό επιτελεί διαφημιστική λειτουργία η οποία συνίσταται, π.χ., στον εγκωμιασμό της ποιότητας του σχετικού προϊόντος και ότι η σημασία της λειτουργίας αυτής προφανώς δεν έχει δευτερεύοντα χαρακτήρα σε σχέση με τη φερόμενη λειτουργία του ως σήματος, δηλαδή τη λειτουργία να εγγυάται την καταγωγή του προϊόντος. Συγκεκριμένα, σε μια τέτοια περίπτωση, οι αρμόδιες αρχές δύνανται να λάβουν υπόψη το γεγονός ότι ο μέσος καταναλωτής δεν έχει τη συνήθεια να τεκμαίρει την καταγωγή των προϊόντων στηριζόμενος σε τέτοια σλόγκαν (βλ., στο ίδιο πνεύμα, τις προαναφερθείσες αποφάσεις Procter & Gamble κατά ΓΕΕΑ, σκέψη 36).

36 Ωστόσο, οι δυσκολίες τις οποίες θα μπορούσαν να συνεπάγονται, ως εκ της φύσεώς τους, ορισμένες κατηγορίες σημάτων, όπως οι αποτελούμενες από διαφημιστικά σλόγκαν, για να αποδειχθεί ο διακριτικός τους χαρακτήρας και οι οποίες είναι θεμιτό να λαμβάνονται υπόψη, δεν δικαιολογούν το να καθοριστούν ειδικά κριτήρια που θα υποκαθιστούν ή θα παρεκκλίνουν από το κριτήριο του διακριτικού

χαρακτήρα όπως έχει ερμηνευθεί στη νομολογία και υπομνήσθηκε στις σκέψεις 32 έως 34 της παρούσας αποφάσεως. Κατά συνέπεια, ορθώς το Πρωτοδικείο ακύρωσε την επίμαχη απόφαση για τον λόγο ότι επέβαλε ένα διαφοροποιημένο και αυστηρότερο κριτήριο όσον αφορά την εκτίμηση του διακριτικού χαρακτήρα των σημάτων που αποτελούνται από διαφημιστικά σλόγκαν.

37 Αφότου ορθώς απέρριψε, στις σκέψεις 43 έως 45 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως, το κριτήριο που έγινε δεκτό στην επίμαχη απόφαση για να εκτιμηθεί ο διακριτικός χαρακτήρας του σχετικού σήματος, το Πρωτοδικείο χρησιμοποίησε, στη σκέψη 46 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως, ένα άλλο κριτήριο, και συγκεκριμένα το κριτήριο ότι ένα σήμα στερείται διακριτικού χαρακτήρα υπό την έννοια του άρθρου 7, παράγραφος 1, στοιχείο β', του κανονισμού 40/94 μόνο στην περίπτωση που αποδεικνύεται ότι το σχετικό λεκτικό σύμπλεγμα χρησιμοποιείται κοινώς στις εμπορικές και ιδίως στις διαφημιστικές ανακοινώσεις, περίπτωση της οποίας η ύπαρξη δεν εξακριβώθηκε στην επίμαχη απόφαση.

38 Βέβαια, είναι αλήθεια ότι, αν αποδειχθεί ότι το σχετικό λεκτικό σύμπλεγμα χρησιμοποιείται κοινώς στις εμπορικές και ιδίως στις διαφημιστικές ανακοινώσεις, όπως προβλέπει το άρθρο 7, παράγραφος 1, στοιχείο δ', του κανονισμού 40/94, εξ αυτού προκύπτει ότι το σημείο αυτό δεν είναι ικανό να διακρίνει τα προϊόντα ή τις υπηρεσίες μιας επιχειρήσεως από εκείνα άλλων επιχειρήσεων και επομένως δεν επιτελεί την ουσιώδη λειτουργία ενός σήματος, εκτός αν η γενομένη χρήση των σημείων ή των ενδείξεων αυτών τούς έδωσε τη δυνατότητα να αποκτήσουν διακριτικό χαρακτήρα ικανό να αναγνωριστεί κατ' εφαρμογήν του άρθρου 7, παράγραφος 3, του κανονισμού 40/94 (βλ., στο ίδιο πνεύμα, σχετικά με τις ταυτόσημες διατάξεις του άρθρου 3, παράγραφοι 1, στοιχεία β' και δ', και 3, της οδηγίας 89/104, την προαναφερθείσα απόφαση Merz & Krell, σκέψη 37).

39 Παρά ταύτα, κάθε ένας από τους λόγους απαραδέκτου της καταχωρίσεως που απαριθμούνται στο άρθρο 7, παράγραφος 1, του κανονισμού 40/94 είναι ανεξάρτητος των άλλων και χρήζει χωριστής εξετάσεως (βλ., μεταξύ άλλων, την προαναφερθείσα απόφαση Henkel κατά ΓΕΕΑ, σκέψη 45 και νομολογία που παρατίθεται εκεί).

40 Κατά συνέπεια, το περιεχόμενο του άρθρου 7, παράγραφος 1, στοιχείο β', του κανονισμού 40/94 δεν πρέπει να περιοριστεί μόνο στα σήματα ως προς τα οποία ο λόγος απαραδέκτου της καταχωρίσεως εμπίπτει στο άρθρο 7, παράγραφος 1, στοιχείο δ', του ίδιου κανονισμού λόγω του ότι χρησιμοποιούνται κοινώς στις εμπορικές και ιδίως στις διαφημιστικές ανακοινώσεις.

41 Το Δικαστήριο έχει ήδη κρίνει ότι η καταχώριση ενός σήματος το οποίο αποτελείται από σημεία ή ενδείξεις που άλλωστε χρησιμοποιούνται ως διαφημιστικά σλόγκαν, ενδείξεις ποιότητας ή προτροπές αγοράς των προϊόντων ή υπηρεσιών που αφορά το σήμα αυτό δεν αποκλείεται, αυτή καθ' εαυτή, λόγω μιας τέτοιας χρήσεως (προαναφερθείσα απόφαση Merz & Krell, σκέψη 40).

42 Εξάλλου, από τη νομολογία προκύπτει ότι ο διακριτικός χαρακτήρας ενός σήματος υπό την έννοια του άρθρου 7, παράγραφος 1, στοιχείο β', του κανονισμού 40/94 σημαίνει ότι το σήμα αυτό καθιστά δυνατό να αναγνωριστεί το προϊόν, για το οποίο ζητείται η καταχώριση, ως προερχόμενο από συγκεκριμένη επιχείρηση και επομένως να διακριθεί το προϊόν αυτό από εκείνα άλλων επιχειρήσεων, οπότε είναι σε θέση να επιτελέσει την ουσιώδη λειτουργία του σήματος (βλ., στο ίδιο πνεύμα, μεταξύ άλλων, τις προαναφερθείσες αποφάσεις Procter & Gamble κατά ΓΕΕΑ, σκέψη 32 και νομολογία που παρατίθεται εκεί, και, όσον αφορά την ταυτόσημη διάταξη του άρθρου 3, παράγραφος 1, στοιχείο β', της οδηγίας 89/104, τις προαναφερθείσες αποφάσεις Merz & Krell, σκέψη 37, και Linde κ.λπ., σκέψη 40 και νομολογία που παρατίθεται εκεί).

43 Κατά τη νομολογία, ο διακριτικός αυτός χαρακτήρας πρέπει να εκτιμάται, αφενός, σε σχέση με τα προϊόντα ή τις υπηρεσίες για τα οποία ζητείται η καταχώριση και, αφετέρου, σε σχέση με την αντίληψη του ενδιαφερόμενου κοινού, το οποίο αποτελείται από τον μέσο καταναλωτή των πιο πάνω προϊόντων ή υπηρεσιών, ο οποίος έχει τη συνήθη πληροφόρηση και είναι σε λογικό βαθμό προσεκτικός (βλ., μεταξύ άλλων, τις προαναφερθείσες αποφάσεις Procter & Gamble κατά ΓΕΕΑ, σκέψη 33 και νομολογία που παρατίθεται εκεί.).

44 Εξ αυτών προκύπτει ότι ο διακριτικός χαρακτήρας ενός σήματος το οποίο αποτελείται από σημεία ή ενδείξεις που χρησιμοποιούνται ως διαφημιστικά σλόγκαν, ενδείξεις ποιότητας ή προτροπές αγοράς των προϊόντων ή υπηρεσιών που αφορά το σήμα αυτό, όπως το επίμαχο στην παρούσα υπόθεση σήμα, πρέπει να εκτιμάται με γνώμονα τις αρχές που υπομνήσθηκαν στις σκέψεις 42 και 43 της παρούσας αποφάσεως [βλ., στο ίδιο πνεύμα, όσον αφορά τέτοια σήματα, και τις αποφάσεις του Πρωτοδικείου της 5ης Δεκεμβρίου 2002, T-130/01, Sykes Enterprises κατά ΓΕΕΑ (REAL PEOPLE, REAL SOLUTIONS), Συλλογή 2002, σ. II-5179, σκέψη 20, και της 3ης Ιουλίου 2003, T-122/01, Best Buy Concepts κατά ΓΕΕΑ (BEST BUY), Συλλογή 2003, σ. II-2235, σκέψη 21].

45 Εξάλλου, εν προκειμένω πρέπει να απορριφθεί το επιχείρημα της Erpo ότι το άρθρο 12, στοιχείο β', του κανονισμού 40/94 καθιερώνει επαρκή προστασία του ανταγωνισμού έτσι ώστε να εμφανίζεται δικαιολογημένη μια ελαστική πρακτική καταχωρίσεως η οποία εν αμφιβολία επιτρέπει την προστασία του ζητουμένου σήματος. Συγκεκριμένα, ένα τέτοιο επιχείρημα έχει ήδη απορριφθεί από το Δικαστήριο με το σκεπτικό ότι η εξέταση των αιτήσεων καταχωρίσεως δεν πρέπει να είναι ακροθιγής αλλά πρέπει να είναι αυστηρή και πλήρης τόσο για να αποφεύγεται το ενδεχόμενο να καταχωρίζονται σήματα χωρίς αυτό να πρέπει όσο και για να εξασφαλίζεται, για λόγους ασφάλειας δικαίου και χρηστής διοικήσεως, να μη καταχωρίζονται τα σήματα των οποίων η χρήση θα μπορούσε να αμφισβητηθεί με επιτυχία ενώπιον των δικαστηρίων (βλ., στο ίδιο πνεύμα, την απόφαση της 6ης Μαΐου 2003, C-104/01, Libertel, Συλλογή 2003, σ. I-3793, σκέψεις 58 και 59).

46 Κατά συνέπεια, το Πρωτοδικείο, κρίνοντας στη σκέψη 46 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως ότι ένα σήμα στερείται διακριτικού χαρακτήρα υπό την έννοια του άρθρου 7, παράγραφος 1, στοιχείο β', του κανονισμού 40/94 μόνο στην περίπτωση που αποδεικνύεται ότι το σχετικό λεκτικό σύμπλεγμα χρησιμοποιείται κοινώς στις εμπορικές και ιδίως στις διαφημιστικές ανακοινώσεις, περίπτωση της οποίας η ύπαρξη δεν εξακριβώθηκε στην επίμαχη απόφαση, εφάρμοσε ένα κριτήριο που δεν είναι εκείνο το οποίο καθορίζεται από το άρθρο 7, παράγραφος 1, στοιχείο β', του κανονισμού 40/94.

47 Επομένως, στο σημείο αυτό, το Πρωτοδικείο παρέβλεψε το περιεχόμενο του εν λόγω άρθρου.

48 Υπό τις συνθήκες αυτές, το ΓΕΕΑ βασίμως υποστηρίζει ότι, στο σημείο αυτό, η αναιρεσιβαλλόμενη απόφαση φέρει το στίγμα νομικής πλάνης.

49 Ωστόσο, επιβάλλεται η διαπίστωση ότι η νομική αυτή πλάνη δεν έχει συνέπειες για τη λύση της διαφοράς.

50 Συγκεκριμένα, όπως προκύπτει από τη σκέψη 37 της παρούσας αποφάσεως, ορθώς η επίμαχη απόφαση ακυρώθηκε, βάσει των σκέψεων 43 έως 45 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως, με το σκεπτικό ότι η άρνηση καταχωρίσεως του σήματος αντιτάχθηκε κατ' εφαρμογήν του παρατιθεμένου στα σημεία 30 και 31 της επίμαχης αποφάσεως εσφαλμένου κριτηρίου σχετικά με τον διακριτικό χαρακτήρα υπό την έννοια του άρθρου 7, παράγραφος 1, στοιχείο β', του κανονισμού 40/94, δηλαδή της ελλείψεως περίσσειας φαντασίας ή περίσσειας ευρηματικότητας.

51 Κατά συνέπεια, παρά τη νομική πλάνη που διαπιστώθηκε στη σκέψη 48 της παρούσας αποφάσεως, τα διατακτικό της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως παραμένει δικαιολογημένο.

52 Κατά πάγια νομολογία, αν το σκεπτικό μιας αποφάσεως του Πρωτοδικείου στοιχειοθετεί παράβαση του κοινοτικού δικαίου, αλλά από άλλους νομικούς λόγους προκύπτει ότι το διατακτικό της είναι βάσιμο, η αίτηση αναιρέσεως είναι απορριπτέα (βλ., μεταξύ άλλων, την απόφαση της 30ής Μαρτίου 2000, C-265/97 P, VBA κατά Florimex κ.λπ., Συλλογή 2000, σ. I-2061, σκέψη 121 και νομολογία που παρατίθεται εκεί).

53 Κατά συνέπεια, ο λόγος αναιρέσεως είναι αλυσιτελής και η αίτηση αναιρέσεως απορριπτέα.

Επί των δικαστικών εξόδων

54 Κατά το άρθρο 69, παράγραφος 2, του Κανονισμού Διαδικασίας του Δικαστηρίου, το οποίο έχει εφαρμογή στην αναιρετική διαδικασία βάσει του άρθρου 118 του ίδιου κανονισμού, ο ηττηθείς διάδικος καταδικάζεται στα δικαστικά έξοδα εφόσον υπήρχε σχετικό αίτημα του νικήσαντος διαδίκου. Δεδομένου ότι η Erpo ζήτησε την καταδίκη του ΓΕΕΑ στα δικαστικά έξοδα και το τελευταίο ηττήθηκε, το ΓΕΕΑ πρέπει να καταδικαστεί στα δικαστικά έξοδα.

55 Σύμφωνα με το άρθρο 69, παράγραφος 4, πρώτο εδάφιο, του Κανονισμού Διαδικασίας, το Ηνωμένο Βασίλειο φέρει τα δικαστικά του έξοδα.

Για τους λόγους αυτούς, το Δικαστήριο αποφασίζει:

1) Απορρίπτει την αίτηση αναιρέσεως.

2) Καταδικάζει το Γραφείο Εναρμονίσεως στο πλαίσιο της Εσωτερικής Αγοράς (εμπορικά σήματα, σχέδια και υποδείγματα) στα δικαστικά έξοδα.

3) Το Ηνωμένο Βασίλειο της Μεγάλης Βρετανίας και της Βόρειας Ιρλανδίας φέρει τα δικαστικά του έξοδα.

(υπογραφές)